

Bring glæden ind

Hvad er kunstens betydning for samfundslivet? Hvilke visioner har dansk kunstlivs mest magtfulde institution, Statens Kunstråd, for skolerne undervisning i den visuelle kultur? For at få svar på det spørgsmål opsøger et trekløver fra Billedkunstlærernes Landsstyrelse rådets formand, Mads Øvlisen.

Af MIK AIDT

“En af mine drømme har altid været, at der på skolerne var værksteder, hvor kunstnere kunne arbejde. Uanset om det var billedkunst, musik eller hvilken kunststart, det måtte være. Hvor børnene kunne fare ind og ud. I frikvartererne. I projektperioder og SFOer. Og så videre. Hvor de kunne få indtryk af, hvad det var, der skete i kunstens verden, og på den måde få leget kunsten og disse indtryk ind i deres hverdag.”

Mads Øvlisen er ikke bare glad for kunst. Han har en meget direkte indflydelse på den. Som formand for Statens Kunstråd – og blandt andet som tidligere direktør for en af Danmarks største virksomheder, Novo Nordisk, og som formand for Det Kongelige Teaters bestyrelse – nyder han både i dansk erhvervs- og kulturliv anerkendelse for sin indsigt og ledelsesmæssige handlekraft.

I Mads Øvlisen har staten en kunstrådsformand, hvis hjerte banker varmt for kunstnerne og deres kunst. Han holder sig ikke tilbage med at give politikerne i Folketinget klar besked, når han mener, de har truffet en forkert beslutning. Og han har øje for betydningen af, at børn og unge tidligt får kunsten ind under huden. I Kunstrådet er emnet nu gjort til et særligt indsatsområde.

“Vi beskæftiger os meget i Statens

Kunstråd med børn og unges møde med kunsten. Og vi beskæftiger os med, hvordan vi får rejst en politisk diskussion om kunstens nødvendighed i et samfund. Og hvad der skal til, for at kunsten spiller den rolle.

Den *enestående* kunst – det er den, der får dig til at ændre din opfattelse af dine omgivelser. Det er den, der giver dig et andet indtryk af din virkelighed. Det er den, der kan give dig en følsomhed over for problemstillinger i samfundet. Men når jeg siger det, så betyder det også, at det ikke kun handler om, at den skal provokere – og dermed mener jeg ikke fornærme, ryste, eller sådan noget, men den skal få mig til at reagere – det vil typisk også betyde, at den skal være ny. Den skal være fornyende. Og ikke noget, jeg har set før. Men så skal den også være *relevant* i forhold til samfundets problemstillinger. Således, at jeg bruger den til at vurdere, om mit indtryk af samfundet er rigtigt. Kunsten minder os om, at der ikke er absolutte sandheder.”

Ingen vælgerstemmer i det

Alice Carlsund, Ulla Englich og Heine Sand Kristensen fra Danmarks Billedkunstlærere er spændt på, hvad den 69-årige kunstrådsformand kan give landsstyrelsen af politisk-strategiske råd, da de den 3. februar 2010 mødes på Copenhagen Business School. Mads Øvlisen er adjungeret professor i virksomheders sociale ansvar og har et kontor på skolen.

Men han mener, at det er påfaldende, så lidt politisk interesse der er for det.

“Jeg skal være fair og sige, at i Folketinget og rundt omkring sidder der nogle enkelte ildsjæle, som brænder for det her – men de har bare svært ved at løfte stemmerne over det blandede kør. Og det man så hører, det er, når nogle støttede initiativer pludse-

lig ikke får støtte mere. Så har vi en diskussion om kroner og ører.

Jeg ville gerne have haft, at man brugte lige så meget energi på at tale om, hvor mange timer kunstneriske fag børnene skal have i skolen, som man taler om, hvorvidt det er rimeligt, at for eksempel det Jyske Ensemble eller et spillested ikke længere får støtte, når de nu trods alt har fået det i mange år.

Hele dén diskussion savner vi.

Hvis ikke vi kan få overbevist politikerne om, at der er vælgerstemmer i det – hvilket vil sige: hvis ikke vi kan få forældrene til at lægge vægt på, at deres børn uddannes på disse områder, så tror jeg ikke, det lykkes,” siger Mads Øvlisen. Hans ansigtsudtryk afspejler tydeligt, at situationen både bekymrer og irriterer ham.

En del af hverdagen

“At jeg selv allerede i 1. klasse begyndte at få en interesse for kunst, det skyldtes, at jeg hele vejen igennem skolen har haft nogle lærere, som har præget deres undervisning med musik, sang, billeder og skulpturer. Holte Gymnasium, som dengang havde en fantastisk musikskole og også en fantastisk formningslinje, integreret i underskolen og mellem-skolen. De lærere, der underviste os i formning – dér havde vi blandt andre en maler – de havde alle sammen oven i deres kunstneruddannelse også en pædagogisk uddannelse.

Det, som var utroligt vigtigt, var for det første, at de var meget populære lærere, og at børnene holdt af at gå der. Og for det andet, så var formnings- og musiklærerne en helt naturlig del af lærerkollegiet – området var prioriteret lige så højt som fysiklæreres og matematiklæreres, og det var med til at give skolen en profil, som man var meget stolt af.

Så derfor, hvis jeg blev spurgt om,

i klasseværelset

hvad vi skal gøre med folkeskolen, så ville jeg starte med det, som har betydet noget for mig i *min* skoletid – og det var de *lærere*, jeg havde. Og de muligheder, disse lærere havde for at påvirke mig.

Jeg synes, at jeg kan se hele vejen igennem mit livs tidlige forløb, at når jeg er blevet skubbet i en retning – og det ikke har været mine forældres skyld – så har det været en lærer, som er kommet med nogle påvirkninger, der har gjort, at dét har jeg interesseret mig for hele livet. At give læreren den mulighed for en gang i mellem at improvisere med sit materiale og ramme den enkelte elev med noget, som betyder noget helt særligt for vedkommende – måske få lov at blæse lidt på de meget nøje køreplaner og “I skal nå så og så meget”. Det, tror jeg, ville bringe en utrolig meget større glæde ind i klasseværelset – og en væsentligt større mulighed for at fange den enkelte elev.

Kan man fange alle? Det kan man sikkert ikke. Så derfor skal man garantere have alle de hjælpe- og støttesystemer frem, som findes. Men hvis lærerens kreative tid og formidlerglæde klemmes ud af bogholderi og evalueringer, så går det i stykker.”

Fordrer nytænkning

Hvordan får vi politikerne til at lytte på os og forstå dette?

“Det er ikke alt sammen politikernes skyld. Da jeg var dreng, var den første drøm, man havde – at blive *lærer*. For hvad bedre kunne man blive? Der var en agtelse og en status ved at være lærer. Det kan godt være, at det var præget af, at vi var i gang med at komme ud af den første halvdel af 1900-tallet, hvor der havde været krige, og hvor forældrene vidste, at det, som det drejede sig om, var at få pumpet noget lærdom ind i deres

børn. Men der er desværre blevet slidt meget på den status og respekt. Diskussioner om timetal, forberedelsestid, 11-timers regel og andet kom nok i en periode til at dominere indholdsdiskussionen; formentligt berettigede udmeldinger, som dog nok gav det indtryk, at lærergerningen måske bare var et ‘almindeligt’ job, et lønarbejde. En uheldig drejning, når man som jeg mener, at uddannelse er en af et lands væsentligste opgaver, og at dette bør spejles i uddannernes vilkår, respekt og selvrespekt. Jeg tror, lærergerningen har brug for et anerkendelsesløft. Og det fordrer *nytænkning* på lærerside såvel som på forældre- og regeringsside.

Det er ikke nogen ny sang, jeg synger her; den har jeg også sunget som erhvervsleder i forhold til universiteterne og nationale forskningsprojekter og så videre – sangen om, at man, når uddannelsernes indhold fastlægges, skulle lytte mere til undervisere og forskere, som er fagligt kvalificerede, erfarne og ansvarlige for det endelige resultat.

Man må selvfølgelig have nogle politiske besluttede mål med og rammer for, hvad vi vil som land – også på undervisningsområdet... Men vil vi for eksempel være et succesrigt videnssamfund, jamen, så lad politikere beskrive det og *bed så undervisere og andre kyndige* komme med et bud på, hvordan vi *gennem hele uddannelsesforløbet* skal lege, lære og forske os til at blive det. Bliver vi et videnssamfund, hvis man stryger en huskunstnerordning, hvis man stryger tilskud til BGKerne – de Billedkunstneriske GrundKurser – når vi nu *ved*, at netop undervisningen i de kunstneriske fag er med til at øge børns evne til at abstrahere og se nye sammenhænge?

Det kunne jo godt være, at man, hvis man lod et kollegium af pæda-

goger og lærere både fra folkeskolen og de højere uddannelser arbejde sammen om at komme med et bud på, hvordan den ideelle skole ser ud – og hvordan den ideelle læreruddannelse så skal se ud til din skole – så kunne få en anden diskussion om *indhold* og resultater.

Nu må vi se, hvad der kommer ud af Marienborgmøderne.

Det her er meget mere interessant end at snakke madpakkeordninger. Spørgsmålet er, hvordan I får lavet et politisk pres og et forældreengagement på samme måde, som det for eksempel skete med madpakkerne for nylig.

Når der bliver lavet om på Forfatterloven, så står Klaus Rifbjerg inde på Kulturministeriets trappe. Hvor er I billedkunstlærere henne?”

“Ja, vi burde nok sidde på trappen i Undervisningsministeriet,” svarer Alice Carlslund. “Men hvor langt synes du, at man skal gå i forhold til at stille krav?”

“Man kommer ingen vegne med pisk. Forbedringer sker vel når tilstrækkeligt mange interesserer sig og synes det er vigtigt. Hvorfor var det vigtigt, at vi i 1961 fik et Kulturministerium? Hvorfor er det stadig vigtigt? Hvorfor har vi et Undervisningsministerium? Hvad er deres vigtigste opgaver i dag?”

Når det ind imellem kan være svært at skabe forståelse for vigtigheden af støtte til kunsten, skyldes det måske, at der mangler viden om kunstens betydning i samfundet. Vi må spørge os selv om i Statens Kunstråd: burde vi ikke arbejde meget mere vidensorienteret? Burde det ikke være *os*, der skaffede viden om det her? Fordi så meget af diskussionen er jo holdnings- og meningsbaseret, og et af problemerne, når du diskuterer på det grundlag er, at så har

Formand for Statens Kunstråd, Mads Øvlisen. Foto Heine Sand Kristensen.

alle ret. Der er behov for vidensbase-
ret argumentation. Vi skal kunne do-
kumentere over for politikerne, at
kunst er noget, som er væsentligt i et
samfund,” siger rådsformanden, der
for 44 år siden blev uddannet som ju-
rist.

Et slag for Huskunstnerordningen og BGK

“Jeg har aldrig været ude at lave po-
litisk lobbyarbejde før. Selv ikke som
erhvervsmand. Jeg har været ude og
tale om behov for store, nationale
forskningsprojekter, men ikke at lave
lobbyarbejde for en enkelt sag. Men
da det viste sig, at man på finans-
lovsforslaget ikke ville forlænge be-
villingerne til huskunstnerordningen,
så blev vi i Statens Kunstråd enige
om, at her måtte der virkelig gøres
noget. Der var mange grunde til det.
For Kunstrådet var Anne Bamfords

forskningsresultater, som dokumen-
terer, at undervisningen i og om
kunst fremmer børns evner over et
bredt felt, et uafviseligt argument for
at fortsætte. For mig selv var det vig-
tigt at have set, hvordan huskunst-
nerordningerne virker. Og det er jo
fantastisk. Fordi det er jo ikke noget
med peddigrør og yoghurtbægre. Det
er dybt engagerede, professionelle
kunstnere, som arbejder med børn
om komplicerede emner. Jeg var i Ve-
jen og besøge det kursus, de havde
der i tilslutning til museet, og hvor en
billedkunstner underviste børn fra
seksårs alderen og opefter. Og hvad
havde de taget som emne? Odysseen!
Der stod disse børn så og byggede og
lavede kunstneriske udtryk, som for-
tolkede Odysseen. Det var helt fanta-
stisk. Når man også hører – og det
har jeg hørt flere billedkunstnere sige
– at dét arbejde med eleverne påvir-

ker deres egen praksis, jamen så er
du jo ovre i noget, som er utroligt
spændende.

Jeg tror, at det vigtigt, at den pro-
fessionelle kunstner i ordninger som
disse samarbejder med pædagoger-
ne, som kan omsætte det, man ar-
bejder med til noget varigt, ikke kun
en her-og-nu oplevelse. Som kan
sørge for, at holdninger og syns-
punkter fra dét arbejde nyttiggøres i
de andre fag.

I Kunstrådet er vi bekymrede over,
at den statslige støtte til de billed-
kunstneriske grundkurser, BGK, er
død. Vi kunne så måske bruge vore
begrænsede statslige midler på det,
men om vi skal, når grundkurserne
opfattes som en kommunal opgave,
er ikke klart. Og derfor prøver vi i øje-
blikket at kortlægge, hvor stort et pro-
blem det er, og hvilken rolle vi som
kunstråd kunne spille. Der er ikke
noget sted, hvor du kan gå hen og slå
det her op.

Vi er i kontakt med BGK-forenin-
gen og Børnekulturens Netværk for at
se, om vi kan komme med en vi-
densbaseret argumentation til støtte
for BGKerne. Hvis argumentationen
bare er, at ‘jeg synes, vi skal have
det’, så går den ikke. Men hvis vi
kan dokumentere, at dette er væ-
sentligt og – hvad jeg tror, at vi vil
kunne dokumentere – at de, som
rammes af dette, især er de såkaldt
‘tynde’ områder, har vi måske noget
at komme med. De store kommuner,
de klarer den selv og får ikke noget
tilskud til deres billedkunstneriske
grundkurser. Men hvis du tager til
yderområderne, så kan jeg godt love
dig, at der kommer ikke mange bil-
ledkunstneriske grundkurser, hvis der
ikke er nogen statslig støtte til det. Er
det rimeligt? Skal kunsten ikke være
til alle?”

Nysgerrighed og læreglæde

“Jeg er overbevist om, at jeg ikke
havde siddet her i dag, hvis der ikke
havde været en bredt funderende, al-
ment dannende folkeskole. Simpelt-
hen!” siger Mads Øvlisen, mens han
understreger ordenes rytme ved at

tappe hårdt i bordkanten med højre pegefinger.

“Vi kan poste meget viden og mange data på børnene. Men kan vi poste nysgerrighed på dem? Kan vi poste lærenemhed på dem? Kan vi poste alt det dér med at turde stille spørgsmål på dem? Jeg er ikke én af dem, der er tilhænger af, at vi gør skolen og uddannelserne så teknokratiske, at der kommer en hel række færdige ‘produkter’ ud af det. Jeg vil helst have, at der kommer hele mennesker med spændende spørgsmålstejn. Unge mennesker, som har en baggrund, så de kan stille nogle fornuftige spørgsmål, fordi de har lært grundlæggende og nødvendige færdigheder, men også fordi de er blevet konfronteret med diversitet, med skæve og anderledes perspektiver – de har arbejdet lige ‘skolet’ med billedkunst og matematik – og har et behov for at suge ny viden til sig. Det er det, jeg føler skete for mig og min generation. Det, som vores forældre kunne give os, var et rygstød til, at vi fik lavet vores lektier og passede vores skolegang, men *inspirationen* – den fik vi fra vores lærere.

Jeg har været glad for at gå i skole hver eneste dag i mit liv. Og selvfølgelig har der været lærere, jeg ikke brød mig om. Men der var til gengæld andre, som betød så meget for mig. Og jeg holdt af at lære. Noget af det, der skete for mig dengang – og det kan såmænd godt være, at det er noget, jeg rationaliserer mig til efterfølgende – det var, at lærdommen både blev tampet og leget ind i os. Det kan godt være, at det var en konkurrence om, hvem der først fik et ekstra skrivehæfte. Men det var en skæg og hyggelig konkurrence. Det var ikke én, som var sat i gang med store systemer. Og man blev ikke hængt ud, hvis man ikke nåede lige så langt som de andre.

Jeg ved ikke, hvordan du tester børns virkelyst, nysgerrighed, læreglæde...”

Når du har snakket med politikerne, fornemmer du så, at der er opbrud på

dette område – holdningsændringer?

“Ja, det gør jeg. Men spørgsmålet er, om det opbrud er nok. Problemet er måske, at der ikke er nogen overordnet sammenhængende holdning til, hvad vi vil med de her fag. Jeg tog en runde med ledende politikere om huskunstnerordningen, og det er helt tydeligt, at der er mange folketingspolitikere, som opfatter alt, der har at gøre med børn, unge og kunst, som et kommunalt anliggende. Det mener man ikke er noget, man skal beskæftige sig med i Folketinget, og der er meget tryk på at flytte støtte til kunst og kultur fra statslige budgetter og ud til kommunal forvaltning.

Hvorfor er det så svært at få rejst en bred politisk debat om dette? Hvorfor er kunsten så vigtig? Hvorfor støtter staten overhovedet kunst?

Men du kan ikke få nogen politikere – bortset fra de enkelte ildsjæle – til at tage den debat op, for – som de siger: ‘Der er ingen stemmer i det her.’

Her er det jo, at jeg er nødt til at sige: jamen, så skal vi begynde helt forfra! Så skal man gøre kunstens nødvendighed ikke til et postulat, men til hverdag for børn lige fra første færd.”

For mange evalueringer?

“Jeg har haft lejlighed til at diskutere dette i Undervisningsministeriet, fordi jeg synes, at man har været meget, meget længe om for alvor at følge op på de råd, som Anne Bamford gav i sin rapport ‘*The Ildsjæl in the Classroom*’, og som blev givet i rådgivningsgruppens rapport.

Hvis Undervisningsministeriet argumenterer med at flytte én billedkunsttime om ugen i skoleskemaet fra de yngste klasser til de ældre – og hvis en fornyet satsning på en huskunstnerordning skulle være et svar på Anne Bamfords rapport, så tror jeg, man skal læse rapporten igen. At det skulle være et væsentligt frem skridt at kalde sløjld for design, det har jeg altså også svært ved at se.

Jeg har talt med Undervisningsministeren om behovet for flere timer i de musiske fag igennem et helt fol-

keskoleforløb. Han er tilsyneladende enig, men hvor skal ressourcerne komme fra? Man kunne måske skrue lidt ned for evalueringerne. Jeg går selv ind for evalueringer, hvis de er udformet som værktøjer, man kan lære af, blive bedre af. Det tvivler jeg på er tilfældet, for eksempel når det drejer sig om evalueringen af undervisningen i billedkunst. Prøv blot at se på omfanget af de evalueringer, der skal gennemføres i fag, hvor der måske er en times undervisning om ugen. Bliver evalueringerne til udviklingsværktøjer eller til kontorarbejde? Jeg tvivler på, om de evalueringer er lavet, for at læreren virkelig kan bruge dem til at udvikle sig fagligt – til at sætte sig sammen med nogle kolleger og sige: ‘Hvordan kunne vi gøre det bedre?’

Og en evaluering, som den, der evaluerer, ikke kan bruge til at selv blive bedre, er efter min opfattelse ikke meget værd. Det kan da være vigtigt at se, hvor meget børnene fik lavet, men hvis ikke man får mulighed for at sætte sig med ligesindede og sige: ‘Hvad kunne vi gøre anderledes til glæde for børnene og dermed for os selv?’ hvad skal vi så med de evalueringer?” spørger Mads Øvliisen.

Statens Kunstråd: www.kunst.dk

Anne Bamford: ‘The Ildsjæl in the Classroom’:

www.kunstraadet.dk/db/files/the_ildsjael_in_the_class_room.pdf

Rådgivningsgruppen om styrkelse af de praktiske musiske fag i folkeskolen:

www.danmarksbilledkunstlaerere.dk/Landsstyrelsen/Anbefalingerne-382157.pdf